

Ustoz merosidan innovatsion ta'limgacha

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

EYIB.UZ jurnali hamkorligida

San'atshunoslik va chizmachilik fanini
o'qitish metodikasida muammo hamda yechimlar

CHIZMACHILIK DARSLARIDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY METODIK YECHIMLAR

Jo'rayeva Arofatxon Fayzullo qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Ergasheva Orifaxon Xolmuratovna

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasi o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada chizmachilik fanini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati, uning didaktik asoslari hamda o'quvchilarni amaliy faoliyatga yo'naltirishdagi o'rni yoritilgan. Bugungi kunda ta'lim jarayonini natijaga yo'naltirish, ya'ni o'quvchida faqat bilim emas, balki real hayotiy vaziyatlarda qo'llaniladigan ko'nikma va malakalarni shakllantirish zarurati kompetensiyaviy yondashuvni ta'limning ustuvor yo'nalishiga aylantirmoqda. Chizmachilik fanining o'ziga xosligi shundaki, u fazoviy tasavvur, texnik tafakkur, grafik savodxonlik, konstruktiv fikrlash, mantiqiy tahlil va muammoli vaziyatlarda yechim topish kabi kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Maqolada kompetensiyaviy yondashuvning tarkibiy elementlari, xususan, umumiy (tayanch) kompetensiyalar va fan kompetensiyalarining chizmachilik darslari orqali shakllanish mexanizmlari ochib berilgan. Shuningdek, chizmachilik mashg'ulotlarida kompetensiyaga yo'naltirilgan topshiriqlarni ishlab chiqish, loyiha asosida ta'lim, amaliy grafik masalalar yechish, chizma standartlari bilan ishlash, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish hamda baholash mezonlarini kompetensiya asosida tashkil etish masalalari ilmiy-metodik jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: kompetensiyaviy yondashuv, chizmachilik, grafik savodxonlik, fazoviy tafakkur, texnik tafakkur, loyiha asosida o'qitish, amaliy topshiriqlar, baholash mezonlari, muhandislik grafikasi, ta'lim samaradorligi.

KIRISH

Hozirgi davr ta'lim tizimida o'quv jarayonining maqsadi faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmay, o'quvchida kundalik hayotda va kasbiy faoliyatda zarur bo'ladigan amaliy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilmoqda. Shu jihatdan kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'limning asosiy paradigmasiga aylangan.

Kompetensiyaviy yondashuv o'quvchining bilimni qabul qilishi bilan birga uni amaliy faoliyatda qo'llashga tayyorligini, muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini, muloqot va hamkorlik madaniyatini ham shakllantirishni ko'zda tutadi. Bu yondashuv o'quvchining shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydigan hamda kasbiy yo'nalishga tayyorlovchi muhim metodik tizim sifatida e'tirof etiladi.

Chizmachilik fani texnik yo'nalishdagi fanlar orasida o'zining amaliy xarakteri bilan ajralib turadi. U o'quvchilarni texnik chizmalar orqali fikrlashga, obyektini

fazoviy tasavvur qilishga, shakl va o'lchamlarni aniqlashga, standartlarga muvofiq grafik hujjat tayyorlashga o'rgatadi. Aynan shu jarayonda kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash chizmachilik darslarining samaradorligini oshiradi.

ASOSIY QISM

1. Kompetensiyaviy yondashuv tushunchasi va uning ta'limdagi ahamiyati

Kompetensiyaviy yondashuv – bu o'quv jarayonini bilimlarni yodlashga emas, balki o'quvchining hayotiy vaziyatlarda mustaqil faoliyat yuritishiga zarur bo'lgan ko'nikma, malaka va tajribalarni shakllantirishga yo'naltiruvchi ta'lim strategiyasidir.

Kompetensiya tushunchasi o'quvchining quyidagi jihatlarini qamrab oladi:

- bilim va tushunchalarga ega bo'lish;
- amaliy ko'nikma va malaka;
- muammoli vaziyatlarda yechim topish qobiliyati;
- muloqot va hamkorlik madaniyati;
- mustaqil qaror qabul qilish;
- natijaga yo'naltirilgan faoliyat.

Ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning asosiy afzalligi shundaki, u o'quvchining nazariy bilimlarini amaliyotga bog'lab beradi. Bu esa o'quvchining real hayotda o'z o'rmini topishi, kasbiy yo'nalish tanlashi va jamiyatda faol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

2. Chizmachilik fanida kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlari

Chizmachilik fani mazmuni o'quvchilarda turli kompetensiyalarni shakllantirishga imkon beradi. Ayniqsa, texnik va muhandislik yo'nalishlarida chizmachilik asosiy tayanch fanlardan biri hisoblanadi.

Chizmachilik darslari orqali quyidagi kompetensiyalar rivojlanadi:

a) Grafik savodxonlik kompetensiyasi Bu kompetensiya o'quvchining chizma va grafik belgilarni o'qish, tushunish hamda standartlarga asoslanib chizma tuzish qobiliyatini anglatadi. Grafik savodxonlik chizmachilik fanining asosiy natijaviy ko'rsatkichi hisoblanadi.

b) Fazoviy tasavvur va texnik tafakkur kompetensiyasi Chizmachilik darslari o'quvchining fazoviy fikrlashini, predmetning uch o'lchovli holatini tasavvur qilishini va uni tekislikda ifodalashini rivojlantiradi. Bu kompetensiya keyinchalik arxitektura, dizayn, qurilish va muhandislik sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi.

c) Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish kompetensiyasi Chizma tuzishda yoki detalni proyeksiyalashda o'quvchi mantiqiy tahlil yuritadi, yechim variantlarini solishtiradi va to'g'ri xulosaga keladi. Bu jarayon muammoli fikrlash kompetensiyasini kuchaytiradi.

d) Axborot bilan ishlash kompetensiyasi Zamonaviy chizmachilik darslarida AutoCAD, Kompas-3D, SolidWorks kabi grafik dasturlardan foydalanish o'quvchilarda axborot-kommunikatsiya kompetensiyasini ham shakllantiradi.

Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan darslar o'quvchini faollashtiruvchi, amaliy faoliyatga yo'naltirilgan va natijaga xizmat qiladigan metodlar orqali tashkil etiladi.

Bunda quyidagi metodik yo'nalishlar muhim hisoblanadi:

1) Amaliy topshiriqlarga asoslangan o'qitish Chizmachilik fanida har bir mavzu amaliy topshiriqlar bilan mustahkamlanishi lozim. Masalan:

- detallarni proyeksiyalash;
- kesim va qirqimlarni chizish;
- o'lcham qo'yish;
- eskiz tayyorlash;
- standartlarga muvofiq chizma rasmiylashtirish.

Bu topshiriqlar o'quvchining real ko'nikmasini shakllantiradi.

2) Muammoli ta'lim texnologiyasi O'qituvchi chizmachilik masalalarini muammo sifatida taqdim etadi. Masalan: "Berilgan detalni qanday proyeksiyalarda to'liq ifodalash mumkin?" yoki "Kesim qo'llash qaysi holatda eng maqsadga muvofiq?" Bu usul o'quvchini mustaqil fikrlashga undaydi.

3) Loyiha asosida o'qitish O'quvchilar kichik loyiha ishlari orqali kompetensiyalarni rivojlantiradi. Misol uchun:

- oddiy mexanik detal chizmasini tayyorlash;
- uy-joy rejasini chizish;
- maktab mebelining eskiz va chizmasini tuzish;
- detallar yig'ma chizmasini ishlab chiqish.

Loyiha faoliyati o'quvchini ijodiy fikrlashga, mas'uliyatga va natijaga yo'naltiradi.

4) Fanlararo integratsiya Chizmachilikni fizika, matematika, texnologiya, informatika fanlari bilan bog'lab o'qitish kompetensiyaviy ta'limning muhim sharti hisoblanadi. Masalan:

- geometriya bilan proyeksiyalar mavzusi;
- fizika bilan mexanizmlar chizmasi;
- informatika bilan CAD dasturlaridan foydalanish.

Kompetensiyaga asoslangan baholashda faqat yakuniy natija emas, balki jarayon ham e'tiborga olinadi. Baholash quyidagi mezonlar asosida tashkil etilishi mumkin:

- chizmaning aniqligi va to'g'riligi;
- standart talablariga mosligi;
- o'lcham va belgilarning to'g'ri qo'yilishi;
- ishni mustaqil bajarish darajasi;
- vaqtni to'g'ri taqsimlay olish;
- ijodiy yechim taklif qila olish.

Baholashda reyting, rubrika, portfolio, test va amaliy ishlarni tahlil qilish usullaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Kompetensiyaviy yondashuv chizmachilik fanini o'qitishda ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim metodik yo'nalish hisoblanadi. Ushbu yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o'quvchida grafik savodxonlik, fazoviy tasavvur, texnik tafakkur, muammoli vaziyatlarda yechim topish, axborot texnologiyalaridan foydalanish hamda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish imkonini beradi.

Chizmachilik fanining amaliy xarakterga egaligi kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash uchun juda qulay sharoit yaratadi. Ayniqsa, loyiha asosida o'qitish,

muammoli topshiriqlar, fanlararo integratsiya va zamonaviy grafik dasturlarni qo'llash orqali o'quvchilarning kasbiy yo'nalishga tayyorgarligi mustahkamlanadi.

Natijada chizmachilik darslari nafaqat chizma chizish ko'nikmasini, balki o'quvchining texnik madaniyati va kasbiy kompetentligini shakllantiruvchi muhim ta'lim vositasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. "Ta'lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" – Toshkent.
3. Saidahmedov N.S. Pedagogik texnologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
4. Ishmuhamedov R.J. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
5. Abdullayeva M., Jo'rayev R. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan, 2017.
6. Xolmatov B. Chizmachilikni o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
7. Mirzayev A., Tursunov S. Muhandislik grafikasi asoslari. – Toshkent, 2020.
8. Zunnunov A. Grafik ishlarni bajarish metodlari. – Toshkent, 2018.
9. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2019.
10. Raxmatullayev S. Chizmachilik va proyeksion chizmalar. – Toshkent: Fan, 2017.
11. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 1956.
12. UNESCO. Competency-Based Education and Training Framework. – Paris, 2017.